

Кузьміна К. С., Сюсько І. О., студенти,
наук. кер. – **Корженко В. В.**, д-р. філос. наук, проф.,
*Харківський регіональний інститут державного
управління НАДУ при Президентіві України, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В економічній думці сьогодні існує широкий спектр концептуальних підходів щодо розвитку економіки: від ліберальних концепцій мінімального втручання – до жорсткого державного регулювання. Проте, превалюють дві точки зору щодо ролі держави в ринковій економіці. Зокрема, одна група відомих дослідників – послідовників кейнсіанських концепцій державного регулювання економіки – обґрунтовують необхідність активного втручання держави в національну економіку, оскільки остання в умовах вільного ринку позбавлена механізмів саморегулювання, які забезпечують стабільність економічного розвитку, що призводить до економічних криз. Інша достатньо велика група вважає, що держава повинна обмежити своє втручання в економіку, державне регулювання економіки не може бути ефективним, тому що втручаючись, воно порушує дію ринкових економічних законів і гальмує приватну ініціативу. Як високо-, так і слабо розвинені країни з перехідною економікою мають свої концептуальні підходи до державного регулювання підприємництва й з успіхом їх використовують, при цьому кожна обирає власний шлях реформування.

Наявний світовий досвід свідчить, що не можна взяти готову діючу модель економічно розвиненої країни й впровадити її в країні з перехідною економікою. Необхідно враховувати такі фактори, як національні традиції, менталітет, усталені відносини, які склалися в суспільстві, діяльність законодавчої і виконавчої влади, рівень розвитку економічної системи, тобто дію інституціональних факторів [1; 4]. Оскільки саме інститути є тим середовищем, де виявляють себе економічні закони, саме через них знаходить свій вираз економічна політика держави. У той же час інститути, як фактори духовного, культурного, ідеологічного, та політичного характеру, формують шляхи розвитку держави та зміст державного регулювання підприємництва і є тим навколишнім середовищем, що активно впливає на характер економічного розвитку. Економіці трансформаційного періоду (або трансформаційній економіці) з урахуванням усіх вище зазначених чинників приділяється значна увага в дослідженнях з інституціональної та неінституціональної теорії [3].

У сучасній інституціональній теорії економічне життя розглядається як складова суспільного, в центрі якого знаходиться реальна людина, що перебуває під постійним впливом соціальних, культурних, економічних чинників, котрі й зумовлюють її поведінку. Підприємницька діяльність розглядається в певному середовищі, де діють різноманітні інститути

(закони, правила, норми тощо). Власне від того, наскільки ринкові інститути є розвинутими в країні, залежить активність підприємництва.

Поняття «підприємництво» надзвичайно широке й містке. У ньому переплітається сукупність економічних, юридичних, політичних, історичних і психологічних відносин. Разом з тим, слід мати на увазі, що приватне підприємництво – не лише вдала комбінація факторів виробництва з метою отримання прибутку в умовах ризику. Воно надає можливість підвищити доходність самих підприємців, працівників підприємств, доходів держави, національного доходу та рівня життя населення. Працюючи для себе, підприємець приносить соціально-економічну користь усьому суспільству. Відтак, підприємництво – це ініціативна діяльність, пов'язана з господарським ризиком і спрямована на пошук найкращих засобів використання ресурсів, яка здійснюється з метою отримання прибутку, збільшення власності та в підсумку приносить соціальний ефект.

Інституціональне забезпечення довгострокового економічного розвитку України має ґрунтуватися, *по-перше*, на засадах формування державної влади через прозорі демократичні процедури і контролю за нею з боку інститутів громадянського суспільства; *по-друге*, на дійсному впровадженні і сприйнятті суспільством принципів верховенства права; поширенні встановлених норм і правил на всіх без винятку економічних агентів, незалежно від їх наближеності до влади.

Розвитку ринку перешкоджає високий рівень трансакційних витрат, що, у свою чергу, залежить від неадекватної інформації, неповного визначення прав власності та їх слабкої реалізації, а також наявності бар'єрів для вступу на ринки нових учасників. Щодо інститутів, які ефективно впливають на розвиток ринків, то це, перш за все, інститути, які допомагають управляти ризиками при ринкових обмінах, посилюють їх ефективність та збільшують доходи. З цих позицій можна говорити про три основні напрями ефективного функціонування інститутів:

– інститути призначені для створення й цілеспрямованого розподілу інформації щодо таких характеристик ринків, як ринкові умови, товари й учасники ринків, що допомагає останнім виявити партнерів, види діяльності, рівень доходності й кредитоздатності, а для органів влади – ефективно проводити регулюючу діяльність;

– інститути визначають і сприяють здійсненню прав власності, тобто прав стосовно активів і доходів, чітке визначення яких є невід'ємною основою ринкової економіки та ефективності її функціонування. Одним із найважливіших її аспектів є вирішення питання про визнання прав на землю;

– забезпечення конкуренції як стимулюючого важеля ринкової економіки, що забезпечує рівні можливості діяльності й спрямування ресурсів (зокрема, інвестиційних) у найбільш ефективні проекти [2].

Звернемось до з'ясування основних заходів з удосконалення інституціонального середовища щодо підприємницької діяльності.

Сформоване інституціональне середовище включає як формальні, так і неформальні інститути, що дозволяє забезпечити правову, економічну та організаційну основи для функціонування і розвитку підприємництва.

При цьому, головними напрямки вдосконалення інституціонального механізму державного управління можна вважати [2; 3]:

- удосконалення правової основи функціонування підприємництва;
  - удосконалення системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності;
  - підвищення рівня соціальної реклами існуючих інститутів підтримки підприємницької діяльності;
  - розробка і впровадження системи подолання адміністративних бар'єрів;
  - розробка та реалізація державних програм підтримки суб'єктів підприємницької діяльності;
  - удосконалення інфраструктурного забезпечення;
  - удосконалення системи контролю обліку та звітності за діяльністю суб'єктів підприємництва;
  - формування системи кадрового забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності;
  - посилення ролі та розширення повноважень організацій підприємців;
  - створення системи економічного та суспільного контролю за органами державної влади;
  - сприяння взаємодії малого, середнього та великого підприємництва;
- Таким чином стає можливим створення сприятливих умов для функціонування й розвитку приватного підприємництва.

Література:

1. Веблен Т. Теория праздного класса : [пер. с англ.] / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 364 с.
2. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки / А. Гриценко // Економіка України. – 2010. – № 4. – С. 37–46.
3. Коваленко Н. В. Інституціональне забезпечення сучасного ринку / Н. В. Коваленко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць – Вип. 2(21). – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – С. 336–341.
4. Commons J. R. Institutional Economics / J. R. Commons // American Economic Review. – 1931. – V. 21. – P. 648–657.